

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

თებეა გოგისვანიძე

**ქალის უფლებათა დაცვის მდგომარეობა საქართველოში
(ისტორიულ-გენეტიკური ანალიზი)**

სამეცნიერო ხელმძღვანელი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი - მარინა მესხი

სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი
დისერტაციის

ავტორეფერატი

თბილისი, საქართველო

2024

სამეცნიერო ნაშრომი შესრულებულია კავკასიის
საერთაშორისო უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მარინა მესხი- სამართლის დოქტორი, ილიას სახელწიფო უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი

ოფიციალური რეცენზენტები:

1. გიორგი მირიანაშვილი-სამართლის დოქტორი, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
2. მარი მარინაშვილი-სამართლის დოქტორი,საქართველოს უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: საქართველო, თბილისი, ჩარგლის ქუჩა N73, 0141;

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პირველი კორპუსი, 305 - ე აუდიტორია.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი:

ალექსანდრე გიორგიძე, სამართლის დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

საქართველოს 102 წლის წინანდელი კონსტიტუციის გაცნობისას, ნათელია ერთი რამ: საქართველოში სქესთა შორის თანასწორობის იდეა ოდითგან წარმოადგენდა პრინციპულ და მნიშვნელოვან საკითხს. ქვეყანაში, სადაც საუკუნეების წინ, ლეკვი ლომისა სწორი იყო, გასაკვირი არ არის სქესთა შორის თანასწორობის იდეის ამგვარი გაგება, დაცვა და მის ერთ-ერთ სამართლებრივ პრინციპად განმტკიცება.

ქალთა უფლებების განვითარებისა და დაცვის გზა საკმაოდ საინტერესო, წინააღმდეგობრივი და მოვლენებით დახუნძლულია. ჩვენს ქვეყანაში, და არამხოლოდ აქ, ცვლილებებს ქმნიდნენ ქალები, რომლებმაც ყველა დროს შეძლეს და ხმა აიმაღლეს ჩაგვრასა და უთანასწორობაზე.

ისტორიული განვითარების ქარტეხილების ყველა პერიოდმა, უნიკალური და საინტერესო გამოცდილება მოიტანა. მნიშვნელოვანი და განსხვავებულია ასევე თანამედროვე პერიოდის გამოცდილება და ბრძოლები. დღეს ქალი სხვა გამოწვევების წინაშე დგას, რომელიც მომავალში მნიშვნელოვანი გახდება სხვა თაობებისათვის გენდერული თანასწორობის მიღწევის რთულ საქმეში.

ქალის უფლებების განვითარების ისტორია მოწმობს, რომ მისი განვითარება კონკრეტულად უკავშირდება ქვეყნის ეკონომიკურ და სოციალურ წინსვლას სტაბილურობასა და სხვაგვარ სიკეთეებს. მათი წარმატებული ყოფა, ემანსიპაცია, რეალიზაცია, ჩაგვრის აღმოფხვრა, განათლების მიღება, ოჯახში ძალადობის შეწყვეტა და განვითარების თანაბარი პირობები განაპირობებს ყველა ქვეყნის ეკონომიკურ თუ სოციალურ კეთილდღეობას.

ქალთა უფლებების სათანადო დაცვა და მამაკაცებთან გენდერული თანასწორობა, მტკიცედ არის დაკავშირებული მათ უფლებებთან და ხშირად მოითხოვს არსებით ცვლილებებს, იქნება ეს საკანონმდებლო კუთხით, თუ სოციალური მოძრაობის თვალსაზრისით.

თემის აქტუალურობა (საკვლევი პრობლემის ჩამოყალიბება) ქალთა უფლებები, უაღრესად აქტუალური პრობლემაა როგორც საქართველოში, ისე მთელ მსოფლიოში. თემის აქტუალურობას განაპირობებს, ის რომ მიუხედავად საკანონმდებლო რეგულაციებისა, მაინც მნიშვნელოვნად ირღვევა ქალთა უფლებები ყოველდღიურ ცხოვრებაში. გენდერული თანასწორობის მიღწევის გზაზე, ძალიან მნიშვნელოვანია, მსგავსი თემების არსებობა, სადაც განხილულია როგორც ქალთა უფლებების განვითარების ისტორია, ისე მისი მიმდინარე გამოწვევები. საქართველოში გენდერული თანასწორობის საკითხი და ქალის უფლებების დაცვა, პირდაპირ არის დაკავშირებული, ქვეყნის ევროპულ ინტეგრაციასთან.

კვლევის მიზანია - ისტორიული ანალიზისა და მოქმედი კანონმდებლობის შეფასების გზით, გენდერული თანასწორობის მიღწევა და იმ კონკრეტული პრობლემების გამოვლენა, რომლებიც ამ პროცესს გააჩნია. რა გამორჩა კანონმდებელს, სხვადასხვა სფეროს კანონმდებლობაში, თანასწორობის კონსტიტუციური პრინციპების იმპლემენტირებისას.

ნაშრომში საუბარია იმ აქტუალურ საკითხებზე, რომლებიც დღეს ქალთა უფლებათა დაცვის კუთხით მნიშვნელოვანია. როგორ დაიწყო ქალის უფლებათა დაცვა და ქალთა მოძრაობა მსოფლიოში სუფრაჟისტების მოძრაობიდან დაწყებული, დღემდე. მსოფლიოში მიმდინარე ძვრები და ჩვენი ქვეყნის ისტორიული გამოცდილება განუყოფელია. ისინი ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული მოვლენებია. სწორედ ამიტომ, ისტორიულ კონტექსტში პრობლემის განხილვა და ანალიზი საინტერესო და მნიშვნელოვანია.

წინამდებარე ნაშრომში დეტალურადაა შესწავლილი ქალთა უფლებები და გენდერულ თანასწორობა საკანონმდებლო კუთხით, ყველა ის ადგილობრივი და საერთაშორისო აქტები, რომლებიც ეხება გენდერულ თანასწორობასა და წარმოშობს სამართლებრივ შედეგებს, შესაბამისი სასამართლო პრაქტიკის გამოყენებით. ცალკე თავის სახითაა განხილული სავალდებულო გენდერული კვოტირება და მისი სამართლებრივი შედეგები; შესწავლილია საკანონმდებლო ხარვეზები და შესაბამისი რეკომენდაციების სახით ჩამოყალიბებულია მათი გადაჭრის გზები და მეთოდები.

კვლევის ამოცანა, გამომდინარეობს თუ რისთვის არის საჭირო ამ თემაზე მუშაობა. ეს არის გენდერული თანასწორობის მიღწევა, როგორც საკანონმდებლო, ისე ცნობიერების დონეზე. კვლევაში წარმოდგენილი ისტორიული მიმოხილვა, პროგრესი და ამჟამინდელი მდგომარეობის აღწერა, მნიშვნელოვნად დაეხმარება აღნიშნული საკითხებით დაინტერესებულ პირთა წრეს, დაინახოს რეალური მდგომარეობა და იპოვოს პრობლემების გადაჭრის გზები.

საკვლევი კითხვები და ამოცანა ერთგვარად გადაჯაჭვულ საკითხებს წარმოადგენს:

1. არის თუ არა გენდერული თანასწორობა რეალურად უზრუნველყოფილი საქართველოში?
2. რა აქტუალური პრობლემები არსებობს დღეს გენდერული თანასწორობის მიღწევის გზაზე და რა საკანონმდებლო ხარვეზებს იცნობს გენდერული კანონმდებლობა.

კვლევის თეორიული საფუძვლები და თეორია, რომელსაც კვლევის დროს ვეყრდნობი, არის ლიბერალიზმის თეორია. იდეოლოგია და ფილოსოფიური შეხედულებების ერთიანობა, რომელიც ადამიანის პიროვნულ თანასწორობასა და თავისუფლებას განიხილავს, ყოველგვარი სიკეთის ქვაკუთხედათ.

ნაშრომში გამოყენებული **კვლევის მეთოდები და მეთოდოლოგია** მრავალგვარია. ისტორიული კვლევის მეთოდის გამოყენებით, ცალსახად გამოჩნდა ის პროგრესი, რომელიც გენდერული თანასწორობის მიღწევის გზაზე გაიარა სამყარომ. ამ მეთოდის გამოყენებით მრავალი ადამიანის ღვაწლის წარმოჩენა და ისტორიული კანონზომიერების სხვა თვალით შეხედვა გახდა შესაძლებელი, თუ საიდან დაიწყო და რა მივიღეთ. ნაშრომში ასევე გამოყენებულია შედარებით სამართლებრივი კვლევის მეთოდი, რომელიც საშუალებას გვაძლევს სხვა ქვეყნების კანონმდებლობისა და გამოცდილების შედარების მეშვეობით, დავინახოთ რა გვაკლია ჩვენ. კომპარატივისტიკა გვეხმარება სხვა ქვეყნების კანონმდებლობის ანალიზითა და შედარებით, შევავსოთ ის სიცარიელე, რაც ამ დროს ჩვენ გავაჩნია. ისტორიულ კვლევის მეთოდთან სინთეზში ცალსახა ხდება, რა იყო კარგი.

დედუქციური და ემპირიული კვლევა, რომელიც ასევე გამოყენებულია წინამდებარე ნაშრომში, გვაძლევს ფაქტების ანალიზის საშუალებას. სტატისტიკური მონაცემები, სასამართლო პრაქტიკა და კვლევის ინტერვიუების მეთოდი, სრულყოფილს ხდის მსჯელობას.

ნაშრომის **მეცნიერული სიახლე** უკავშირდება გენდერული თანასწორობისკენ მიმავალ გზაზე განხორციელებულ რეფორმებსა და საკანონმდებლო ცვლილებებში აღმოჩენილი ხარვეზებსა და მათი აღმოფხვრის გზებს. კონკრეტულად გადასადგმელი ნაბიჯებისა და რეკომენდაციების სახით, სიახლე ჩამოყალიბებულია დასკვნით ნაწილში.

ნაშრომის **თეორიულ-პრაქტიკული მნიშვნელობა** უკავშირდება, იმ მიგნებას, რომელს შეეხება სუროგატი დედის მიერ დეკრეტული შვებულებით სარგებლობის წესებს. საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, ეს საკითხი არ რეგულირდება. შესაბამისად, ნაპოვნია საკანონმდებლო ხარვეზი. კანონმდებელი არ ადგენს თუ როგორ უნდა ისარგებლოს სუროგატმა დედამ დეკრეტული შვებულებით. საკითხის დელიკატურობიდან გამომდინარე, არ არსებობს ასევე სასამართლო პრაქტიკა. ნაშრომში პირველად არის საუბარი ამ საკითხის შესახებ, როგორც რეალურ საკანონმდებლო პრობლემაზე, რომელიც საჭიროებს შეცვლას.

ლიტერატურის მიმოხილვა ცხადყოფს, რომ კონკრეტულად ქალთა უფლებებისა და გენდერული თანასწორობის კუთხით იგი საკმაოდ მწირია და ატარებს უფრო მეტად მხატვრულ ხასიათს. გარდა საკანონმდებლო აქტებისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა, წინამდებარე ნაშრომში გამოყენებული უცხოენოვანი ლიტერატურა. ასევე სასამართლო პრაქტიკა და სხვადასხვა ინტერნეტ რესურსი.

ლიტერატურა, რომელიც გამოყენებულ იქნა ნაშრომზე მუშაობის დროს, წარმოადგენს ქართულ და უცხოურ ნაშრომებს ქალთა უფლებების და გენდერული თანასწორობის საკითხებში. შესაბამისი კანონმდებლობის ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკის შესწავლა, საშუალებას იძლევა გაანალიზო პრობლემები და იპოვო მათი გადაჭრის გზები. ნაშრომზე მუშაობის დროს, ყველაზე მნიშვნელოვანი აქტს

წარმოადგენდა: „ქალის დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (CEDAW) კონვენცია”, რომელიც იმ პირობებში, როდესაც არ არსებობს ერთიანი სახელმძღვანელო ან ნაშრომი კონკრეტულად ქალის უფლებების შესახებ, აღმოჩნდა ძირითადი დოკუმენტი მსჯელობის განვითარების დროს.

ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავის, ცამეტი ქვეთავის, დასკვნისა და ბიბლიოგრაფიისგან. ჯამში, 136 გვერდისაგან.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

პირველი თავი მოიცავს ქალთა უფლებების განვითარების შესახებ ისტორიულ მიმოხილვას. ნაშრომის პირველი თავი ეძღვნება იმ ძირითადი მოვლენების განხილვას, რასთანაც დაკავშირებულია ქალის უფლებების განვითარება მსოფლიო მასშტაბით. ამავე თავში, საუბარია კონკრეტულად საქართველოში ქალის უფლებების დაცვაზე. რა ხდებოდა მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან დღემდე. პირველი კონსტიტუცია და ის ისტორიული ქარტეხილები, რომლებიც გიარა ქალის უფლებებმა საქართველოში.

მეორე თავი ეხება ადგილობრივ და საერთაშორისო კანონმდებლობას. განხილულია ქალის უფლებების დაცვის, როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო ინსტრუმენტები.

მესამე თავი ეთმობა სავალდებულო გენდერულ კვოტირებას, ვინაიდან ისტორიულად საარჩევნო უფლება მეტად მნიშვნელოვანია ქალთა უფლებების განვითარების გზაზე. ეს თემა ცალკე განხილვისა და კვლევისთვის საინტერესო აღმოჩნდა. თანაც, აღნიშნული რეფორმა დღეს საქართველოში აქტუალურია და განხორციელების სტადიაზე იმყოფება.

დასკვნით ნაწილში ჩამოყალიბებულია შესაბამისი რეკომენდაციები, მიგნებები და მეცნიერული სიახლე.

პირველ თავში, საუბარია ქალის უფლებების ისტორიაზე, რომის სამართლიდან დაწყებული, დღემდე. ადამიანის უფლებებს მრავალსაუკუნოვანი და რთული ისტორია გააჩნია. კაცობრიობის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე, ადამიანის უფლებებისათვის ბრძოლა თითქმის ყოველთვის უკავშირდებოდა აბსოლუტური ძალაუფლების შეზღუდვას. მოგვიანებით, ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის და სხვა დემოკრატიული ინსტრუმენტების ჩამოყალიბების გზით, სახელმწიფოები ცდილობდნენ დაეცვათ ინდივიდის უფლებები. ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები თანაბრად ვრცელდება ყველა ადამიანზე, სქესის, რასის, კულტურული თავისებურებების, რელიგიური პრინციპებისა და განვითარების დონის მიუხედავად. თანასწორობის გაგება, საკმაოდ პრობლემატური საკითხია. ხშირად იგი აღიქმება წმინდა ფორმალისტური გაგებით. ეს გაგება გულისხმობს,

ცხოვრების ყველა ასპექტში, ქალისა და მამაკაცის სრულ თანასწორობას და შესაბამისად, მცირე გადახვევაც კი (მაგ: პოზიტიური დისკრიმინაციის იმგვარი სახე, როგორც არის სავალდებულო გენდერული კვოტირება), მიიჩნევა დაუშვებლად და ამ აბსოლუტურ უფლებებში უხეშ ჩარევად.

თანასწორობის იდეის აბსოლუტური, ფორმალისტური გაგება, მოგვიანებით ჩანაცვლდა, თანასწორობის სუბსტანციური გაგებით. ამ გაგებამ ასახვა ჰპოვა, ევროპის უმრავლესი ქვეყნების კონსტიტუციებში და მათ შორის საქართველოს კონსტიტუციაში. იგი გამოიხატა, სახელმწიფოთა მხრიდან გადადგმულ კონკრეტულ ღონისძიებებში. კანონმდებელი, სახელმწიფო, ქალისა და მამაკაცის რეალური თანასწორობის მისაღწევად , სპეციალურ ღონისძიებებს ატარებს. ამის კარგი მაგალითია, სავალდებულო გენდერული კვოტირება, რომელსაც ნაშრომში ცალკე თავი ეთმობა.

ქალის უფლებების დაცვა და გენდერული თანასწორობა - ეს არის ორივე სქესისათვის თანაბარი, სუბსტანციური შესაძლებლობების მინიჭება და შეთანხმება იმაზე რომ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ორივე სქესის მონაწილეობა აუცილებელია. ისევე როგორც ზოგადად, ადამიანის უფლებების დაცვას სჭირდება მუდმივი ბრძოლა, მხარდაჭერა და კონტროლის მექანიზმების შემუშავება, გენდერული თანასწორობისათვისაც საჭიროა ბრძოლა, პროპაგანდა და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებაზე მუშაობა.

ჰარმონიული, სოციალური სამართლიანობის პრინციპებზე დაფუძნებული საზოგადოების ერთ-ერთი არსებითი მახასიათებელია გენდერული თანასწორობა. ეს ნიშნავს, ქალისა და მამაკაცის თანაბარ პირობებსა და შესაძლებლობებს თავიანთი პოტენციალის სრული რეალიზაციისათვის, მათ თანაბარ მონაწილეობას ყველა პროცესში, იქნება ეს პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული თუ სხვა. ქალებს, თანაბრად უნდა მიეცეთ ყველა საზოგადოებრივი სიკეთებით სარგებლობის შესაძლებლობა და ყველა ის რესურსი, რითაც მამაკაცები სარგებლობენ.

ქალის უფლებებზე ხმამაღლა საუბარი ხშირად მტკივნეულად აღიქმება იმ საზოგადოებასა და განსაკუთრებით იმ ქვეყნების მოსახლეობაში, სადაც პატრიარქალური კულტურა და რელიგიური დოგმები ძლიერია. ამასთანავე,

გენდერული თანასწორობა დემოკრატიულ პლურალისტურ საზოგადოებაში წარმოდგენილია, როგორც სხვადასხვა ღირებულებებისა და მიზნების მქონე ინდივიდების თანაარსებობა, რომლებსაც გააჩნიათ სხვადასხვა საჭიროებები და ცხოვრების წესი. მათი ინტერესები განსხვავებების მიუხედავად, თანაბრად უნდა იყოს გათვალისწინებული საზოგადოებრივი ცხოვრების ნებისმიერ დონეზე. ყველა ადამიანი თანაბრად უნდა სარგებლობდნენ ყველა უფლებებითა და შესაძლებლობებით. ქალსაც და მამაკაცსაც უნდა გააჩნდეს ერთნაირი პასუხისმგებლობები და ვალდებულებები.

მეორე თავი ეხება ქალთა უფლებების დაცვის ეროვნულ და საერთაშორისო სამართლებრივ მექანიზმებს. ახლა საქართველოში ქალის უფლებების დაცვა და გენდერული თანასწორობის საკითხები, განსხვავებით წარსულისგან, სხვა გამოწვევების წინაშე დგას. ხშირად ისე ხდება, რომ ქალის უფლებები ყველაზე მეტად ირღვევა იქ, სადაც წესით ყველაზე მეტად უნდა იცავდნენ მას. ეს ადგილი ოჯახია. ისევ არასახარბიელოა ოჯახში ძალადობისა და ქალთა მკვლევლობების სტატისტიკა. ყველა პრობლემის ფონზე, ერთი რამ მაინც სასიხარულოა. განსხვავებით წინა პერიოდებისაგან, როდესაც ასე თუ ისე ტურბულენტურ გარემოში იმყოფებოდა ადრეული ფემინიზმი საქართველოში, ხოლო შემდგომში უკვე სოციალურმა ფემინიზმმა ჩაყლაპა, დღეს გაცილებით დაცული და სტაბილურია შეხედულებები, მიდგომები და ქმედებები.

საერთაშორისო ორგანიზაციების აქტიური ჩართულობა, მრავალი საერთაშორისო ხელშეკრულება და ევროპული ლიბერალიზმის ტრადიციების პოპულარიზაცია რთულად, მაგრამ მაინც წინ მიიწევს. დღეს უკვე საახელმწიფოები ვალდებულნი არიან სხვადასხვა ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებები შეასრულონ და ამაზე ზედამხედველობას სპეციალური კომიტეტები ახდენენ. პერიოდული ანგარიშებისა და რეკომენდაციების გზით, სახელმწიფო მუდმივი ზედამხედველობის ქვეშ იმყოფება.

ევროპის ადამიანის უფლებათა დაცვის სასამართლო უკვე ხელმისაწვდომ და აქტიურად გამოყენებად ორგანოს წარმოდგენს უფლებათა დარღვევის დროს. ქალის უფლებათა დაცვა ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სისტემის მიხედვით, ისევე როგორც ადამიანის უფლებათა დაცვის ერთიანი სტანდარტის

დამკვიდრება, ევროკავშირის საქმიანობის ერთ-ერთი ძირითადი მიზანი და პრინციპია.

დამოუკიდებლობის მიღების დღიდან დღემდე, საქართველო არაერთ საერთაშორისო და რეგიონულ ინსტრუმენტს შუერთდა და მიიღო უმნიშვნელოვანესი საკანონმდებლო აქტები.

მესამე თავში განხილულია გენდერული კვოტირების მნიშვნელობა და ისტორია. საარჩევნო უფლება, დემოკრატიული პროცესების განხორციელების უმნიშვნელოვანესი ნაწილია, რომელიც დიდი ხნის განმავლობაში ქალებისთვის უზრუნველყოფილი არ იყო. შეგველოს არჩევა და იყო არჩეული- ერთერთი მთავარი ფუნდამენტური დემოკრატიული პრინციპია. საქართველოს კონსტიტუცია რამდენიმე მუხლში ასახავს იმ კონსტიტუციურ პრინციპებს, რომლებიც საფუძვლად უდევს საარჩევნო უფლებას. ნაშრომში ცალკე თავი ეთმობა საარჩევნო უფლების ისტორიას საქართველოში, ვინაიდან უახლოესი ცვლილება, რომელიც უშუალოდ ეხება ქალთა უფლებების წახალისებას, უშუალოდ ამ სფეროში მოხდა. საარჩევნო უფლება, სახელმწიფოს ყველა მოქალაქის უფლებაა. თანასწორი არჩევნების კონსტიტუციური პრინციპი მოითხოვს, რომ ყოველ მოქალაქეს ჰქონდეს შესაძლებლობა თავისი (აქტიური თუ პასიური) საარჩევნო უფლება შეძლებისდაგვარად თანაბრად და თანასწორად გამოიყენოს. საარჩევნო უფლების მნიშვნელობის მიუხედავად, ქალებს ისტორიულად ბრძოლა უწევდათ მოეპოვებინათ იგი. არამხოლოდ აქტიური, არამედ პასიური საარჩევნო უფლებაც ბრძოლის შედეგად მოვიდა.

გენდერულ კვოტებს პოლიტიკაში მომხრეებიც ჰყავს და მოწინააღმდეგეებიც. მომხრეთა მთავარი არგუმენტია ის ფაქტი, რომ ეს არის ერთადერთი სწრაფი საშუალება ქალთა მონაწილეობის გაზრდისათვის პოლიტიკაში, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს ფაქტობრივი თანასწორობის მიღწევას. კვოტირების სისტემის კრიტიკის მთავარი საფუძველი კი კანონის წინაშე თანასწორობის უფლების საკითხი და ქალთა მიმართ „პრივილეგირებული“ დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაა, რომელიც კონკრეტულ შემთხვევაში უპირატეს პოზიციაში აყენებს მათ. მოწინააღმდეგეების დამოკიდებულებას ასევე ამყარებს ის არგუმენტი, რომ პარლამენტში წარმომადგენლების არჩევა უნდა მოხდეს არა სქესის, არამედ მათი

კვალიფიკაციის გათვალისწინებით. მე -19 საუკუნიდან იწყება ქალების ბრძოლა საარჩევნო უფლებების მოსაპოვებლად. ქალებისთვის საარჩევნო უფლებები, პირველად ახალ ზელანდიაში დაკანონდა. მოგვიანებით ამ პროცესს ნორვეგია, ავსტრალია, ფინეთი, დანია და რუსეთი შეუერთდა. საქართველოში 1918 წელს დაკანონდა ქალთა საარჩევნო უფლებები. ამგვარად, 1918 წელი, მიჩნეულია საქართველოში ქალთა საარჩევნო უფლების დამკვიდრების თარიღად.

პოლიტიკურ პროცესებში, ქალთა ინტეგრირება მეტად მნიშვნელოვანია. წლების განმავლობაში, საარჩევნო უფლებები და ქალთა ჩართულობა პოლიტიკურ პროცესებში, არ იყო დაცული და იზღუდებოდა. გენდერული კვოტები პოლიტიკაში, ასევე ცნობილია მეორე ტერმინით „საარჩევნო გენდერული კვოტები“, წარმოადგენს ერთ-ერთ მთავარ საარჩევნო რეფორმას მსოფლიო პოლიტიკაში 1990-იანი წლებიდან. ეს არის ქმედება, რომელიც მოითხოვს ქალების გარკვეულ რაოდენობას ან პროპორციას პოლიტიკურ პროცესებში და წარმომადგენლობით ორგანოებში.

პირველად, 80-იან წლებში, სკანდინავიურ ქვეყნებში სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ დაიწყო ქალების მინიმალური კვოტების გამოყენება შიდა ორგანიზაციული სტრუქტურის ჩამოყალიბების დროს. მოგვიანებით მათი საარჩევნო სიების ფორმირებისას, გამოყენებულ იქნა ე.წ. პარტიული კვოტები.

მსოფლიოში მცხოვრებ ადამიანთა შორის, მიუხედავად სამყაროს განვითარების დონისა, არსებობს ხალხი, ვინც წერა-კითხვა ჯერ კიდევ არ იცის. მათ შორის ორი მესამედი სწორედ ქალია. ადგილობრივ თუ გლობალურ დონეზე, ქალების სახელფასო ანაზღაურებაც ერთი და იმავე მენეჯერულ პოზიციებზე ყველგან უფრო დაბალია, ვიდრე მამაკაცისა. პოლიტიკაში მამაკაცების ჩართულობა ბუნებრივ მოვლენად და მათ საქმიანობად აღიქმება, ხოლო ქალი პოლიტიკაში, ჯერ კიდევ წარმოადგენს წასახალისებელ მოქმედებას, რომელიც ბევრ ქვეყანაში ჩვეულებრივი არ არის. სწორედ ამ და სხვა უთანასწორობებისა და დისკრიმინაციის ფონზე გენდერული კვოტირება აუცილებელ , პოზიტიური დისკრიმინაციის სახედ გვევლინება. კვოტირება წარმოადგენს კანონმდებლობით დეკლარირებულ ნორმას, რომელიც ხელს უწყობს საკანონმდებლო თუ აღმასრულებელ ხელისუფლებაში ქალების მონაწილეობის გაზრდას.

სქესთა შორის უთანასწორობაზე საუბარი მეტად ყოვლისმომცველი და ვრცელია.

თითოეულ ქვეყანაში ამ დისბალანსს და დისკრიმინაციას, სპეციფიური მიზეზები უდევს საფუძვლად. ზოგიერ ადგილად რელიგიური გავლენებია მაღალი, ზოგერთ ქვეყანაში სოციალური წნეხია, ე.წ. ტრადიციებით განპირობებული. დღევანდელ საქართველოში პოლიტიკური კულტურისა და კლასის საკმაოდ დაბალი დონეა. მსოფლიოში ფართოდ გავრცელებული სტერეოტიპი თითქოს პოლიტიკა ქალის საქმე არ არის, რასაკვირველია საქართველოშიც პოპულარული მოსაზრებაა.

მეოცე საუკუნის ბოლოსათვის ქვეყნების 95%-ში ქალებს მოპოვებული ჰქონდათ საარჩევნო უფლებები, 2000 წლისათვის მსოფლიო მასშტაბით ქალი ლიდერი ჰყავდა პარტიების მხოლოდ 11%-ს, ხოლო პარლამენტარი ქალები მსოფლიო პარლამენტართა რიცხვის 11,4%-ს შეადგენდნენ. 2002 წლის არჩევნების შედეგად ქალთა რიცხვმა საკრებულოებში მხოლოდ 11,9% შეადგინა. 2009 წლისათვის მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის 25 საკანონმდებლო ორგანოებში ქალთა რიცხვმა უმნიშვნელოდ მოიმატა და საშუალოდ 16,3% შეადგინა. მსოფლიოს თითქმის 100 ქვეყანაში, სხვადასხვა პარტიებმა და პარლამენტებმა უპასუხეს მზარდ ეროვნულ და საერთაშორისო ტენდენციას ქალთა პოლიტიკური წარმომადგენლობის გაზრდის მიზნით, საარჩევნო გენდერული კვოტების შემოღებით. გენდერული კვოტების მომხრეები თვლიან, რომ ეს არის ეფექტური ინსტრუმენტი პოლიტიკურ ინსტიტუტებში გენდერული ბალანსის მიღწევის „სწრაფი თვალყურის დევნებისთვის“, რაც აუცილებელია დემოკრატიული განვითარებისთვის, მაშინ როცა ოპონენტები ხშირად აღიქვამენ კვოტებს, როგორც:

- 1) დამსახურების პრინციპის დარღვევას;
- 2) დისკრიმინაციას;
- 3) პარტიულ თავისუფლებაში შეჭრას.

რატომ არის კვოტირების ხასიათი ხშირად სადავო? იქნებ ვინაიდან იგი წარმოადგენს იძულებით ხასიათის ღონისძიებას და ერთგვარად ხელოვნური ჩარევაა პროცესში და ამის გამო აღიქმება დისკრიმინაციად. იქედან გამომდინარე, რომ ეს დისკრიმინაცია ცალსახად პოზიტიურ ხასიათს ატარებს და ემსახურება სხვა უფრო მნიშვნელოვან მიზანს, შეიძლება ითქვას, რომ როგორც დროებითი ღონისძიების სახე იგი გამართლებული და საჭიროა. გასათვალისწინებელია, რომ ბევრ ქალს არ სურს მოხდეს მათი არჩევა მხოლოდ იმიტომ, რომ ქალია. ამჟამად

ქალები მთელ მსოფლიოში ეროვნული საკანონმდებლო ორგანოების მხოლოდ 20%-ს შეადგენენ. ქალთა გაძლიერება და მათი სრული მონაწილეობა თანასწორობის საფუძველზე საზოგადოების ყველა სფეროში, მათ შორის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობა და ძალაუფლების ხელმისაწვდომობა, ფუნდამენტურია თანასწორობის, განვითარებისა და მშვიდობის მისაღწევად.

თანამედროვე მკვლევარები, რომლებიც მუშაობენ გენდერული თანასწორობისა და სავალდებულო კვოტირების საკითხებზე, გამოყოფენ იმ ძირითადად ფაქტორებს, რომლებიც ხელს უწყობს გენდერული თანასწორობის გაძლიერებას და რომელთაც ცენტრალური როლი ეკისრებათ ქალთა არა მხოლოდ კვოტირების საკითხში; ესენია:

- 1) ქალთა განათლების ხარისხის განსაზღვრა და მათი წიგნიერების დონის ამაღლება;
- 2) ქალთა სოციალური აქტივობა, ანუ როგორ არის ქალი ჩართული სამოქალაქო-პოლიტიკურ პროცესებში. რა მიიჩნევა „მათ საქმედ“ და რატომ ;
- 3) ქალების წარმომადგენლობა მენეჯერულ პოზიციებზე, მათი ადმინისტრაციული და მმართველობითი პოზიციონირება;
- 4) მეოთხე და ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტი - ქალთა პოლიტიკური წარმომადგენლობა.

ქალთა პრობლემებს როგორც უკვე აღინიშნა, ყველა ქვეყანაში ინდივიდუალური ხასიათი გააჩნიათ, გეოგრაფიული მახასიათებლები, ადათები, ტრადიციები და რელიგიები, დისკრიმინაციულ მიდგომებთან პირდაპირ კავშირშია. ამ თუ იმ ქვეყნის პოლიტიკური, სოციალური, კულტურული და რელიგიური განვითარების დონე და ხასიათი, პასუხს გვაძლევს ქალთა პრობლემატიკაზე ამ ქვეყანაში. ბევრ სახელმწიფოში ქალებმა წარმატებას მიაღწიეს საზოგადოებრივი ცხოვრების მრავალ სფეროში, მაგალითად: განათლების, სამართლის, ეკონომიკის, სპორტის, ხელოვნების თუ სხვა, მათი როგორც პოლიტიკოსების ჩართულობა, თუმცა პროცენტული მაჩვენებელი მაინც ძალიან დაბალია.

ტრადიციულად, საზოგადოებრივი ცხოვრება უფრო მამაკაცის კუთვნილ ასპარეზად აღიქმება და ქალებს არ აქვთ საშუალება დაკავდნენ პოლიტიკით და პოლიტიკასთან დაკავშირებული სხვა მნიშვნელოვანი საკითხებით. პოლიტიკის

სფეროში დასაქმების და შემდგომ კარიერული განვითარებისათვის ქალთათვის დაბრკოლებებს ქმნის და ქმნიდა: სოციალური განწყობა, კულტურა და ტრადიციები. ეს ირიბი წნეხი, ხშირად წარმოდგენილი საყოფაცხოვრებო სახით იმდენად დიდია, რომ ქალი იჯერებს მისი მხრიდან მსგავსი საქმიანობის წარმართვის შეუძლებლობას. სწორად ასეთ დროს, როცა სოციალური მიდგომები მკაცრი და უსამართლოა, სახელმწიფომ უნდა შეძლოს კანონების მიღების გზით, უთანასწორობის აღმოფხვრა და ქალების მხარდაჭერა.

2010-11 წლების ბოლოს მოახერხა მსოფლიოს ქვეყნების ნახევარზე მეტმა მიეღო გარკვეული ტიპის საარჩევნო გენდერული კვოტები და ერთიანი მიდგომა ამ საკითხთან დაკავშირებით. გაეროს, ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების კომისიის მიერ, 1990 წელს განისაზღვრა მინუმუმ 30 პროცენტის ქალთა ჩართულობა, რათა მათ შეძლონ მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა საზოგადოებრივ თუ პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. რეკომენდაცია ამბობს: „გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს რეზოლუცია 1990/15 მოუწოდებს მთავრობებს, პოლიტიკურ პარტიებს, პროფკავშირებს და პროფესიულ და სხვა წარმომადგენლობით ჯგუფებს, მიიღონ 30 პროცენტი ქალების მინიმალური პროპორცია ხელმძღვანელ თანამდებობებზე, თანაბარი წარმომადგენლობის მისაღწევად.“ CEDAW კონვენციამ ასევე მნიშვნელოვნად წაახალისა გენდერული კვოტირება შემდეგი განმარტებით: „დროებითი სპეციალური ზომების მიღება, რომელიც მიზნად ისახავს მამაკაცისა და ქალის დე ფაქტო თანასწორობის დაჩქარებას, არ უნდა ჩაითვალოს დისკრიმინაციად“ (მუხლი 4.1). მოგვიანებით, გაეროს სამოქმედო პლატფორმამ, ქალთა და მამაკაცთა თანაბარი მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღებაში დემოკრატიის განვითარებას დაუკავშირა. ქალთა ტრანსნაციონალურმა მოძრაობებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ამ ახალი გლობალური დისკურსის მიღებაში, ხოლო ქალთა ეროვნულმა მოძრაობებმა - მის განხორციელებაში.

2013 წელს ქალები მსოფლიოში ეროვნულ საკანონმდებლო ორგანოებში არსებული ადგილების დაახლოებით მეხუთედს იკავებენდნენ. 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული, გენდერული კვოტები აღიარებული და მოწონებულია მრავალი ქვეყნის მიერ, როგორც ყველაზე ეფექტური. 1995 წელს გაეროს მიერ გამოქვეყნებული ანგარიში განვითარების პროგრამამ დაასკვნა, რომ 30 პროცენტი

იყო „კრიტიკული უმცირესობა“, რომელიც საჭიროა „ქალების, როგორც ჯგუფისთვის“.

CEDAW კომიტეტის ზოგადი რეკომენდაცია N28, რომელიც ხაზს უსვამს სახელმწიფოთა ვალდებულებას პატივი სცენ, დაიცვან და უზრუნველყონ დისკრიმინაციისგან დაცვის უფლება, უზრუნველყონ ქალთა განვითარების ხელშეწყობა, მათი პოზიციების გაუმჯობესება და არსებითი თანასწორობის მიღწევა. კომიტეტი აღნიშნავს, რომ ქალთა პერსპექტივების გაუთვალისწინებლობა კანონმდებლობაში, პოლიტიკაში, პროგრამებსა და პრაქტიკაში და შესაბამისად, მისი ნეიტრალური ხასიათი დისკრიმინაციას იწვევს, გამომდინარე იქიდან, რომ ნეიტრალური ზომები ყურადღების მიღმა ტოვებს ქალთა წინარე არსებული უთანასწორო მდგომარეობას. მეტიც, არაპირდაპირი დისკრიმინაცია ამლიერებს უკვე არსებულ უთანასწორობას ქალთა სტრუქტურული და ისტორიული უთანასწორობისა და ქალსა და კაცს შორის ძალაუფლებრივი დისბალანსის უღიარებლობის გამო.

საქართველოში, ქალების ჩართულობა პოლიტიკურ ცხოვრებაში ყოველთვის ატარებდა დემოკრატიურ და პროგრესულ ხასიათს. ამის მიუხედავად, პოლიტიკურ არენაზე, ქალთა სიმცირე, მაინც შეინიშნება. ეს არ არის მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის პრობლემა და იგივე საკითხის წინაშე დგას განვითარებული მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანა. ქალების რიცხვი პოლიტიკაში, უკიდურესად ნელა იზრდება. ამის კორექციისათვის, გენდერული კვოტირება ერთადერთ დროებით, ეფექტურ მექანიზმს წარმოადგენს. სიტყვა „დროებითი“ კვოტირებასთან მიმართებაში ხშირად გამოიყენება. იმის გამო რომ მას გააჩნია დისკრიმინაციული ხასიათი, კანონმდებელი განხილავს მისი ფუნქციის შესრულების შემდეგ, ამის გაუქმებას. საინტერესოა, შენარჩუნდება თუ არა ის ეფექტი, რომელიც მიღებული იქნა სავალდებულო კვოტირების შედეგად. ცხადია შენარჩუნდება, მაგრამ არც ის არის გამორიცხული, დროთა განმავლობაში ისევ დაკარგოს აქტუალობა. თავად კვოტირებასაც, დრო სჭირდება რომ ეფექტურად იმოქმედოს. მკვლევარების მოსაზრებით, იგი თავის საუკეთესო შედეგს, სამი არჩევნების შემდეგ აღწევს. როდესაც კვოტირებასთან და ქალების ჩართულობის სოციალურ ასპექტებთან დაკავშირებით საზოგადოების წინეზე ვსაუბრობთ, საინტერესო იქნება გაეროს განვითარების პროგრამის

დაკვეთით, 2013 წელს საქართველოში ჩატარებულ კვლევაზე ვისაუბროთ. იგი ჩატარდა, საზოგადოების დამოკიდებულების გასარკვევად გენდერული თანასწორობის მიმართ პოლიტიკასა და ბიზნესში. როგორც რაოდენობრივი, ისე თვისობრივი კვლევის შედეგები აჩვენებდა, რომ პოლიტიკა უფრო მეტად მამაკაცთა საქმიანობის სფეროდ განიხილებოდა. საზოგადოების აზრით, ქალის ადგილი პოლიტიკაში რთულად მოიძებნება.

დასკვნა

ქალთა უფლებების დაცვის საკითხი, ისტორიულად ძალიან მნიშვნელოვანი და პრობლემატური საკითხია. მთელ მსოფლიოში, ისტორიის თითქმის ყველა მონაკვეთში, ხდებოდა ქალის უფლებების დაცვის საკითხების წამოჭრა სხვადასხვა ფორმით. ამ უფლებების სათანადო დაცვა სარგებელს

მოუტანს არა მხოლოდ ქალებსა და გოგონებს, არამედ საზოგადოების უკლებლივ ყველა წევრს. მაშინ როდესაც ქალები ფაქტობრივად მიიღებენ თანაბარ უფლებებს მამაკაცებთან და მნიშვნელოვან როლს შეასრულებენ საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება პროგრესზე საუბარი. დიდ პროგრესად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ წინა საუკუნისგან განსხვავებით, ქალის უფლებების საკანონმდებლო კუთხით, იშვიათი გამონაკლისების გარდა, თითქმის ყველა ქვეყანაში გათანაბრებულია მამაკაცის უფლებებთან.

ქალთა უფლებები ცალკე რომ არ არსებობდეს და არ იყოს ამ საკითხებზე მუდმივი ბრძოლა და საზოგადოებრივი ქმედებები, ქალებს არ მიეცემოდათ თავის დროზე ის ელემენტარული უფლებაც კი, როგორც ხმის მიცემის უფლება ან მემკვიდრედ ყოფნის უფლება. სრულიად წარმოუდგენელი იქნებოდა ასევე მათი პოლიტიკაში მოღვაწეობა და სოციალურ ცხოვრებაში ჩართულობა.

რა არის საჭირო იმისათვის რომ სრულყოფილად მოხდეს საკითხის გადაწყვეტა? უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია კონკრეტული პრობლემების იდენტიფიცირება. რა აწუხებს ახლა ქალს. სად ირღვევა მისი უფლებები. ისტორია ადასტურებს რომ სამოქალაქო აქტივობები ამ საკითხში უმნიშვნელოვანესია. რევოლუციური ცვლილებები, ქალთა უფლებების სფეროში, მოიტანა ქალთა მსვლელობებმა.

კანონმდებლობა საქართველოში გენდერულად ნეიტრალურია. განმტკიცებულია მათი ყველა უფლება და თავისუფლება და ასევე საქართველო წარმოადგენს ყველა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო დოკუმენტის ხელშემკვრელ მხარეს. ამის მიუხედავად, არაფერია სრულყოფილი და შესაბამისად კანონმდებლობასაც გააჩნია გარკვეული ტიპის ხარვეზები. იმისათვის, რომ საკანონმდებლო სივრცე უკეთ განვითარდეს, საჭიროა გადაიდგას, შემდეგი სახის კონკრეტული ნაბიჯები:

- უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა დაისახოს გენდერული ცნობიერების ამაღლების არამხოლოდ მყისიერი გეგმები, არამედ ისეთი გეგმები, რომელიც გრძელვადიან პერსპექტივაშია შედეგის მომტანი. განათლება იწყება სკოლიდან.

სწორედ სკოლაში უნდა მოხდეს ბავშვისათვის, გენდერული თანასწორობის სწავლება და მათთვის ცნობიერების ამაღლება ისე როგორც ეს ხდება ევროპისა და ამერიკის თითქმის ყველა დაწყებით სკოლაში. ევროპის ყველა საშუალო სკოლაში, მოსწავლეები ინფორმირებულნი არიან გენდერული იდენტობის, გენდერული თანასწორობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ. სკოლაში, დაწყებით კლასებში, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების შესახებ, შესაბამისი გზით მიწოდებული ინფორმაცია, მომავალში გენდერული სტერეოტიპების მსხვერველს გამოიწვევს. გენდერული სტერეოტიპები კი, ის უმთავრესი პრობლემაა, რომელიც ახლა საზოგადოების წინაშე დგას საქართველოში. მხოლოდ კანონმდებლობა უძლურია, თუკი არ მოხდება ჯერ კიდევ სკოლიდან თანასწორობის იდეის სწორი მიწოდება.

უმნიშვნელოვანესი სფეროა შრომითი ურთიერთობები. აქ, გენდერული თანასწორობის პრობლემა ყველაზე ხშირად და თვალსაჩინოდ არის წარმოდგენილი. შრომით ბაზარზე, ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობის კუთხით, აუცილებლად უნდა დაწესდეს მონიტორინგი, რომელიც მოახდენს იმის კონტროლს, ხომ არ ხდება ქალთა დისკრიმინაცია მათი სქესის გამო. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში, არსებობს სპეციალური დეპარტამენტი: შრომის პირობების ინსპექტირების სამსახური. დეპარტამენტის ფუნქციაა განახორციელოს მონიტორინგი იძულებითი შრომის, მომეტებული საფრთხის მატარებელი სამსახურების მიერ დასაქმებულთა უფლებების დაცვის კუთხით. აღნიშნული დეპარტამენტი არ ახორციელებს კონკრეტულად გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციის შემთხვევების მონიტორინგს და ფოკუსირებულია, სხვა ტიპის დარღვევებზე. შესაძლებელია, სპეციალური ბრძანებულებით, მათ განესაზღვროთ ვალდებულება, განახორციელონ შრომის ბაზარზე, გენდერული ნიშნით არსებული დისკრიმინაციის კონტროლი. შეიქმნას დავების საბჭო, სადაც შესაბამისი დარღვევის არსებობისას, მოქალაქეს უფლება ექნება მიმართოს მათი უფლებების დასაცავად სასამართლომდე.

საჯარო სამსახურებში არსებული დავების საბჭოს მექანიზმის, არის ეფექტური

და უფრო მარტივი გზა, პრობლემის სწრაფად და ეფექტურად აღმოსაფხვრელად. მხოლოდ ამის შემდეგ, თუკი ვერ ხერხდება ადმინისტრაციული ორგანოს ჩარევის გზით გადაიჭრას დისკრიმინაციული მიდგომა, შრომითი დავების განხილვა უნდა განაგდოს სასამართლომ. ეს ასევე შეუმსუბუქებს შრომას სასამართლოს და ადამიანს არ მოუწევს დიდი ხანი ლოდინი, რათა მოხდეს მისი საკითხის ადეკვატური გადაწყვეტა.

- ხელფასის უთანასწორო მაჩვენებელი და დეკრეტული შვებულების გამოუყენებლობა დღეს შრომის ბაზარზე, აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს. ქალისა და მამაკაცის ხელფასი მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ერთი და იგივე მენეჯერულ პოზიციებზე, ხელფასის სქესის ნიშნით განსხვავება, ხშირია. ასევე, არის ვაკანსიები, რომელიც აღიქმება, კონკრეტულად ქალის საქმედ და არის ვაკანსიები, რომელიც მხოლოდ მამაკაცისთვის არის განკუთვნილი. ეს მიდგომა, ვაკანსიის გამოცხადების ტექსტშიც ჰპოვებს ასახვას. ხშირია მითითება: ვაკანსია გოგონებისათვის. მსგავსი მიდგომა დისკრიმინაციული და დაუშვებელია.

კვლავ დიდი გამოწვევაა, გენდერული ნიშნით სახელფასო განსხვავება. ქალის საშუალო თვიური ხელფასის თანაფარდობა კაცის საშუალო თვიურ ხელფასთან, მნიშვნელოვნად არის განსხვავებული. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გამოქვეყნებული სტატისტიკა ცხადჰყოფს, რომ მაგალითად 2018 წელს, ქალების საშუალო თვიური შემოსავალი იყო 823 ლარი, მაშინ როდესაც მამაკაცების საშუალო თვიური შემოსავალი იყო 1281 ლარი.

- ასევე, იქედან გამომდინარე, რომ კერძო კომპანიებში რთულია დეკრეტული შვებულებების კონტროლი, ვინაიდან აქ ურთიერთობებს არეგულირებს კონტრაქტი, საჭიროა შევიდეს ცვლილებები შრომის კოდექსში, სადაც განსაზღვრული იქნება მინიმალური დეკრეტული შვებულების დრო, რომელიც უნდა იყოს გონივრული და ეფუძნებოდეს ქალის ფსიქო-ემოციურ და ფიზიოლოგიურ მდგომარეობას. დაუშვებელია, ბავშვის გაჩენიდან ერთ თვეში, ქალი დაუბრუნდეს სამუშაო ადგილს, მხოლოდ იმიტომ რომ მისი ურთიერთობა დამსაქმებელთან რეგულირდება კონტრაქტით. ასევე უნდა შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები ნორმატიულ აქტებში და დამსაქმებელს დაუწესდეს როგორც

საჯარო ისე კერძო სექტორში, სახელფასო მონიტორინგი. დაუშვებელია სქესის ნიშნით ხელფასის ოდენობაში განსხვავება. დეკრეტულ შვებულებაში თუ სახელფასო პოლიტიკაში ჩარევა, ცხადია გამოიწვევს დამსაქმებელთა პროტესტს და ეს აღქმული იქნება, როგორც თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებში ჩარევა. თუმცა, აუცილებლად გასატარებელი მოქმედებებია, ვინაიდან მეორე მხარეს დგას ასევე ძალიან მნიშვნელოვანი ღირებულებები. მაგალითისთვის გამოდგება ისლანდიაში თანასწორი ანაზღაურების სტანდარტის შესახებ მიღებული ცვლილებები, რომელიც 2012 წელს იქნა შემუშავებული.

ეს დოკუმენტი ეხებოდა სოციალურ საკითხებს და შეიმუშავებდნენ სტანდარტს, რომელიც თანაბარი ანაზღაურების პირობებს მოიცავდა, ასევე გენდერული თანასწორობის საკითხს, ხელფასის ოდენობას და, დასაქმებისა და სამსახურიდან გათავისუფლების თემატიკას. შესაბამისად, ეს არ იქნება შრომით უფლებებში უხეში ჩარევა და თავისუფალი ბაზრის ერთგვარი კონტროლი. იგივე პრინციპია სავალდებულო გენდერული კვოტირების საკანონმდებლო რეგულაცია. როდესაც სახეზეა უფრო მეტად მნიშვნელოვანი უფლების დაცვა, საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან განხორციელდეს შესაბამისი კონტროლი და ჩარევა.

- უნდა აღინიშნოს, რომ მამაკაცის მიერ დეკრეტის გამოყენების შესაძლებლობა, უდავოდ წინ გადადმული ნაბიჯია და ეს იწვევს ორაზროვან დამოკიდებულებებს. პრეცედენტები, სადაც მამაკაცი იბრძვის კუთვნილი დეკრეტული შვებულების მისაღებად, არც თუ ისე იშვიათია. საქართველოში სასამართლოს მიღებული აქვს სავსებით სამართლიანი და კანონისმიერი გადაწყვეტილებები ამ საკითხთან მიმართებით.

- მეტად მნიშვნელოვანი საკითხია ისევე შრომის კანონმდებლობაში განსახორციელებელი ცვლილება, სუროგატი დედისა და სუროგაციის გზით შეძენილი ბავშვის მშობლის, დეკრეტული შვებულების შესახებ. გასათვალისწინებელია, რომ საკითხი მეტად დელიკატურია და საჭიროებს განსაკუთრებულ მიდგომებს. დასაცავი და გასათვალისწინებელია, როგორც

ბავშვის, ისე ორივე ქალის საუკეთესო ინტერესები. კანონმდებელი ამ თემას არ ეხება, ღიად ტოვებს და შესაბამისად გაურვეველია თუ როგორ შეძლებს ადამიანი დეკრეტული შვებულებით სარგებლობას. დამსაქმებელს ხშირად უწევს კანონის ინტერპრეტაცია, ხოლო საკითხის დელიკატურობიდან გამომდინარე, ამის შესახებ არავის საუბრობს, არ მოიპოვება შესაბამისი სასამართლო პრაქტიკა და ეს ძალიან მნიშვნელოვანი თემა, რჩება გაურკვეველი. ბუნდოვანების თავიდან აღმოსაფხვრელად, საჭიროა ვიმოქმედოთ ევროპული სტანდარტების შესაბამისად და შრომის კოდექსში ცალკე განისაზღვროს აღნიშნული საკითხი. აქვე, განსაკუთრებით ყურადსაღებია რომ სუროგატი დედა უნდა სარგებლობდეს დეკრეტული შვებულებით ორსულობისა და მშობიარობის გამო, ხოლო სუროგაციის გზით შეძენილი ბავშვის მშობელი, ბავშვის მოვლისა და ზრუნვის გამო. კანონმდებელმა, უნდა დაარეგულიროს შესაბამისი ვადები და განსაზღვროს შესაბამისი დღეების რაოდენობა, ბავშვისა და დედის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით.

• რაც შეეხება სავალდებულო გენდერულ კვოტირებას. საკითხის აკარგიანობაზე საუბარი, მოითხოვს სიღრმისეულ დაკვირვებას. სადავოდ მივიჩნევ, საერთოდ გენდერული კვოტირების , როგორც მოვლენის „თანასწორობის“ უფლებაში ჩარევის კვეთას. ამ შემთხვევაში, ლეგიტიმური იქნება დავსვით შეკითხვა: როდის ირღვევა თანასწორობის იდეა, როდესაც წესდება მსგავსი პოზიტიური დისკრიმინაციის ზომები თუ მაშინ , როდესაც საერთოდ არ ხდება არანაირი ჩარევა. ამ შემთხვევაში, ალბათ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, სიტყვა „უფრო“. როდის უფრო ირღვევა თანასწორობის იდეა. საზოგადოდ, თანასწორობა არ მოიცავს მატერიალურ-არსობრივი გაგებით თანასწორობას. ზოგიერთ შემთხვევაში, თანასწორობის იდეა, შეიძლება მოიცავდეს ფაქტობრივი გათანაბრების იდეას.

თუკი ამ თვალსაზრისს დავეყრდნობით, მაშინ სქესთა თანასწორობისკენ მიმავალ გზაზე განხორციელებული პოზიტიური დისკრიმინაციული ნორმები, აღარ გახდება სადავო. სანამ ევროპის ქვეყნების კონსტიტუციებში გაჩნდებოდა შესაბამისი მითითებები გათანაბრების შესახებ, პოზიტიური ვალდებულებების შესახებ, რომელიც ფემინისტური მოძრაობებისა და საერთაშორისო

ორგანიზაციების რეკომენდაციების პირდაპირი პასუხი იყო, საკონსტიტუციო სასამართლოები ძირითადად არაკონსტიტუციურად ცნობდნენ გენდერული კვოტირების იდეას და ამის მთავარ არგუმენტად აყალიბებდნენ, თანასწორობის ცნების იმგვარ გაგებას, რომ იგი არ გულისხმობს შედეგებში გათანაბრებას. ძირითადი რეკომენდაციები, რომელიც გამაჩნია სავალდებულო გენდერულ კვოტირებასთან მიმართებით, არის შემდეგი:

- აუცილებელია, სავალდებულო გენდერული კვოტის მოქმედების ვადისა და პროპორციის გაზრდა საარჩევნო კოდექსში. განსაზღვრული არ უნდა იყოს ვადა, როცა სავალდებულო გენდერული კვოტირება წყვეტს მოქმედებას. არამედ უნდა ჩამოყალიბდეს ისე, რომ იგი მოქმედებდეს ლეგიტიმური მიზნის მიღწევამდე.

- ასევე უნდა გაიზარდოს მისი მოქმედების ვადა და პროპორცია, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს არჩევნების შემთხვევაშიც. იგი არ უნდა ეხებოდეს მხოლოდ პარლამენტს.

- დილემას წარმოადგენს მაჟორიტარების არჩევნის წესი და ქალების რაოდენობა. თუკი პროპორციული წესით, შეგვიძლია ვაკონტროლოთ შესაბამისი ცვლილებების შედეგად მათი წარმომადგენლობა, ეს შეუძლებელია მაჟორიტარული არჩევნების დროს. ამიტომ, პარტია, მაოჟორიტარების ხარჯზე ზრდის, მამაკაცების რაოდენობას. უნდა შევიდეს აგრეთვე ცვლილება მაჟორიტარების არჩევნის წესში და თუკი პირობითად, პარტია მთელი საქართველოს მასშტაბით წარადგენს 1000 კანდიდატს, უნდა განისაზღვროს, რომ აქედან 50 % აუცილებლად უნდა იყოს განსხვავებული სქესის.

- პრობლემას წარმოადგენს საინიციატივო ჯგუფების მიერ წარდგენილი კანდიდატები. ამ შემთხვევაში, არ ხდება გენდერული ბალანსის კონტროლი და პარტიებს ამ გზით შეუძლიათ შესაბამისი კანდიდატის წარდგენა. აუცილებელია ბალანსის დაცვის მიზნით, საინიციატივო ჯგუფებს დაუწესდეთ შესაბამისი შეზღუდვები.

დასასრულს, შეჯამების სახით, შეგვიძლია თამამად ვთქვათ, რომ ქალთა უფლებები გაუმჯობესდა, მაგრამ ჯერ კიდევ არის გარკვეული საკითხები, რომლებიც დახვეწას ან/და განსხვავებულ მიდგომას საჭიროებენ. ამერიკის

უზენაესი სასამართლოს ლეგენდარული მოსამართლე, რუთ გინსბურგი ამბობდა, რომ ქალების ადგილი არის ყველგან, სადაც გადაწყვეტილება მიიღება. გენდერული სტერეოტიპები კი განსხვავებულ მიდგომებს აყალიბებს აღნიშნულ საკითხთან მიმართებით. ქალთა მოქმედების არეალი სტერეოტიპულად ვიწროა და არ გულისხმობ გადაწყვეტილების მიმღებ წრეში მათ მონაწილეობას. საზოგადოებამ, უნდა შეძლოს გაითავისოს, რომ მაღალ თანამდებობებზე პოლიტიკაში, ბიზნესში, განათლებაში თუ სხვაგან, ისევე ქალის ადგილი როგორც მამაკაცის.

გენდერული თანასწორობა არ არის თითოეული გამოწვევილი თემა, რომელიც ხშირად მოდურ განხილვის საგანს წარმოადგენს. უპირველეს ყოვლისა, იგი ადამიანის უფლებაა. ქალებს უფლება აქვთ, იცხოვრონ ღირსეულად, სიღარიბისა და შიშის გარეშე. ქალთა გაძლიერებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს სოციალური განვითარების მისაღწევად და სიღარიბის აღმოსაფხვრელად. სტატისტიკურად, ყველა ქვეყანა სადაც ქალი არ არის ძლიერი და არ მონაწილეობს საერთო სამოქალაქო ბრუნვაში, არის ღარიბი. ძლიერი ქალები ხელს უწყობენ სახელმწიფოს კეთილდღეობას.

ქალებისა და გოგონების მიმართ დისკრიმინაცია, გენდერული ნიშნით ძალადობა, უთანასწორობა სხვადასხვა მნიშვნელოვან საკითხებში, ეკონომიკური ძალადობა და სხვა უთანასწორობის ყველაზე გავრცელებული ფორმები, ისევე როგორც ადრე ხმის უფლების არქონა, მემკვიდრედ ყოფნის შეუძლებლობა, მალე ჩაბარდება წარსულს და მხოლოდ ეპოქის მორიგ გამოწვევად დარჩება.

ინფორმაცია ნაშრომის აპრობაციის შესახებ

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის საგამოცდო კომისიაში, დაცულ იქნა სამი კოლოქვიუმი და ორი სემინარი. სამი კოლოქვიუმი (თითოეული არის სადისერტაციო ნაშრომის ნაწილი).

ორი თემატური სემინარი (თითოეული ეძღვნება მომიჯნავე დარგის/ქვედარგის აქტუალურ საკითხს და არ წარმოადგენს სადისერტაციო თემის ნაწილს):

1. საერთაშორისო შრომის სამართლის სტანდარტები და მათი გავლენა ეროვნულ კანონმდებლობაზე.
2. პანდემია, როგორც ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის საფუძველი.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი გამოქვეყნებულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. „ქალის უფლებების ისტორიული რეტროსპექტივა საქართველოში“ გამოქვეყნდა ჟურნალში „მართლმსაჯულება და კანონი“ N1(73)- ში, 2022;
2. „გენდერული კვოტირების მნიშვნელობა და ისტორია“, გამოქვეყნდა ჟურნალში „მართლმსაჯულება და კანონი“ N4(76)- ში, 2022;
3. „ადგილობრივი და საერთაშორისო კანონმდებლობა როგორც გენდერული თანასწორობის დაცვის მექანიზმი“ გამოქვეყნდა ჟურნალში „მართლმსაჯულება და კანონი“ N4(77)- ში, 2023;

საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია

საერთაშორისო მულტიდისციპლინარული სამეცნიერო კონფერენცია - "თანამედროვე მსოფლიო ახალი გამოწვევების წინაშე". 2.04.2023

Caucasus International University Faculty of Law

Right of Authorship

Tebea Gogisvanidze

The state of protection of women's rights in Georgia.

(historical-genetic analysis)

Abstract Dissertation presented for the degree of Doctor in Law

Tbilisi, Georgia

2024

Annotation

Protection of women's rights and the promotion of gender equality in Georgia are encountering new challenges, highlighting the ongoing need for encouragement and raising awareness. The development of women's rights in the country holds significant potential for strengthening the nation, fostering successful and empowered women, eliminating oppression, providing quality education, ending domestic violence, and ensuring equal development opportunities. Gender equality stands as a fundamental characteristic of a harmonious society built upon principles of social justice, where men and women have equal access to resources and opportunities in all spheres of life, including politics, economy, social affairs, culture, and more.

Gender equality should not be misconstrued as advocating for sameness, but rather recognizes that individuals possess diverse values and aspirations, with their interests deserving equal consideration, rights, and opportunities. International human rights law emphasizes that human rights and freedoms are applicable to all individuals, regardless of gender, race, culture, religion, or development level. Women should enjoy equal rights, along with equal opportunities, and benefit from the recognized principles of basic human rights and freedoms. Historical experiences and European examples have demonstrated that greater pressure on electoral legislation and public engagement, along with active propaganda and information campaigns, yield more favorable outcomes. Women's rights encompass the rights of females of all ages and demand steadfast protection. This thesis aims to explore the foundational nature of the right to vote, its significance, and the struggles endured by women to attain it, while examining our country's historical experience in this realm. The term gender equality is often misinterpreted. It does not simply mean that men and women are the same. On the contrary, a democratic, pluralistic society recognizes that people in general have different values and goals. Nevertheless, their interests should be equally considered. They should enjoy equal rights and opportunities. Both men and women should have the same responsibilities and obligations.

According to international human rights law, human rights and freedoms apply equally to all people, regardless of gender, race, cultural characteristics, religious principles or level of development. Accordingly, women should equally benefit from recognized principles of basic human rights and freedoms. Along with equal rights, women should have equal opportunities.

As historical experience and examples of European countries show, the more pressure there is on the electoral legislation and public life in this regard, the more propaganda and information campaign is active, the more favorable the result.

Specifically, women's rights are related to the rights of females of all ages and their unwavering protection. One of the essential features of a harmonious society based on the principles of social justice is gender equality.

In this thesis, I will talk about the fundamental nature of the right to vote, its importance and the struggles endured by women to achieve it. What was the historical experience of our country in this field?

Gender quotas play a significant role in promoting female candidates, who are often distinguished by their ideological stability, party loyalty, excellent negotiation skills, and diplomatic approaches. Increasing women's representation in legislative bodies not only enhances the protection of women's and children's rights but also contributes to the development of robust legislation in areas such as education, healthcare, and environmental protection, as women possess deep understanding and familiarity with these needs. Furthermore, global experiences highlight the positive impact of greater female political representation in peacekeeping and conflict resolution efforts, which is particularly relevant given our country's geopolitical situation. It is worth noting that after acquiring the passive right to vote, efforts were made to encourage and implement active participation, enabling women to engage in the activities of representative bodies and hold positions of power, make important decisions, and assume active leadership roles. Historically, many states have implemented measures to stimulate active voting rights, and statistics demonstrate its effectiveness.

The increase of women's representation in the legislative body and not only, in addition to better protection of women's and children's rights, contributes to the development of better legislation in the country in the direction of education, health care and environmental protection, since precisely women know better and are familiar with the needs of this area.

World experience also clearly shows the positive side of high representation of women in politics in the field of peacekeeping and conflict resolution. This is also very important considering the geopolitical situation of our country.

It is interesting that after gaining the passive right to vote, it became necessary to encourage and implement the active vote: certain measures were implemented that allowed women to participate in the activities of the representative body. It became necessary for women to be in positions of power, to make important decisions and occupy active managerial positions. Historically, many states stimulated the right of active voting. Statistics shows that it works.